

РЭДУПЛИКАЦЫЯ ЯК СПОСАБ УТВАРЭННЯ НАЙВЫШЭЙШАЙ СТУПЕНІ ПАРАЎНАННЯ Ё ГУТАРКОВЫМ МАЎЛЕННІ

Багачоў К.А.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Албурт А.А. – старшы выкладчык

Аб'ектам даследавання стала з'ява рэдуплікацыі (паўтарэння слова ці яго часткі). Паказана, што з дапамогай гэтага прыёму катэгорыя ступені параўнання, а менавіта форма найвышэйшай ступені, пашырыла сваю выражанасць і можа быць рэалізавана і ў іншых, акрамя прыметніка і прыслоўя, частцінах мовы. Сёння такі спосаб выражэнне экспрэсіі становіцца частым, што паказана на прыкладах. Звяртаецца ўвага на граматычную значнасць рэдуплікацыі ў некаторых экзатычных мовах, у той час як у беларускай мове – гэта з'ява выразна гутарковая і эмацыянальна-афарбаваная.

Рэдуплікацыяй называюць шырокае кола лінгвістычных з'яў, якія ў цэлым характарызуюцца паўтарэннем, часцей – падваеннем, якой-небудзь адзінкі мовы (гука, склада, марфемы, слова). Тэрмін рэдуплікацыя паходзіць ад лацінскага слова *reduplicatio*, што азначае 'паўтарэнне'. Рэдуплікацыя распаўсюджана ў многіх частках свету. Яе часта выкарыстоўваюць у многіх мовах Азіі і Афрыкі. У беларускай мове таксама можна выявіць прыклады рэдуплікацыі, асабліва ў кантэксте ўзмацнення або эмацыянай выразнасці. Гэта адзін са спосабаў падкрэсліць важнасць або інтэнсіўнасць выказвання [1]. Вось некалькі прыкладаў рэдуплікацыі ў беларускай мове: 1) *прыг-скок* – аніювае хуткі і энергічны рух, дзе паўтарэнне гукаў *пр* і *ск* стварае ўражанне хуткасці і падкрэслівае актыўнасць; 2) *дзіць-дзіць* – аніювае гук дзіцячай цацкі або механізму; 3) *белы-белы* – аніювае нешта вельмі белае ці светлае, дзе паўтарэнне слова падкрэслівае яркасць і інтэнсіўнасць колеру; 4) *прынцэса-прынцэса* – аніювае выразнае праяўленне дзявочых якасцей, далікатнасць і прывабнасць у спалучэнні з найўнасцю або экзальтаванасцю.

Гэта толькі некаторыя прыклады рэдуплікацыі ў беларускай мове. Рэдулікацыя можа выкарыстоўвацца ў розных кантэкстах і з рознымі словамі для дасягнення розных эфектаў і выразнасці. Важна падкрэсліць тое, што рэдуплікацыя ў большасці сваёй выкарыстоўваецца толькі ў гутарковым стылі.

Рэдуплікацыя можа прымаць розныя формы і выконваць розныя функцыі ў розных мовах. Вось некаторыя з відаў рэдуплікацыі:

1. Поўная рэдуплікацыя: пры гэтым выглядзе рэдуплікацыі цалкам паўтараецца ўся семантычная або фанетычная адзінка. Напрыклад, у мове хаўса (мова, распаўсюджаная ў Заходняй Афрыцы) слова *baba* азначае 'бацька', а яго поўная рэдуплікацыя *baba-baba* можа выкарыстоўвацца для ўказання на множны лік бацькоў.

2. Частковая рэдуплікацыя: у гэтым выпадку паўтараецца толькі частка слова, склада. Напрыклад, у англійскай мове слова *night-night* выкарыстоўваецца для развітання з дзіцем перад сном, дзе другое *night* з'яўляецца частковай рэдуплікацыяй першага (фіналь не вымаўляецца).

3. Рэдуплікацыя складоў: у некаторых мовах рэдуплікацыя адбываецца на ўзроўні складоў. Напрыклад, у тыбецкай мове рэдуплікацыя складоў выкарыстоўваецца для ўтварэння форм множнага ліку.

4. Рэдуплікацыя гукаў: гэты від рэдуплікацыі звязаны з паўторам пэўных гукаў або гукавых паслядоўнасцей у слове. Напрыклад, у англійскай мове слова *zigzag* мае рэдуплікаваную гукавую структуру.

5. Рэдуплікацыя для эмацыянага або выразнага эфекту: у некаторых мовах рэдуплікацыя выкарыстоўваецца для ўзмацнення або выражэння эмацыянага адцення выказвання [2]. Напрыклад, у беларускай мове слова *вельмі* можа быць рэдуплікавана ў форме *вельмі-вельмі* для ўзмацнення меры і ступені.

Рэдуплікацыя, як з'ява мовы, юнае ўжо вельмі даўно і не звязаная з канкрэтным гістарычным момантам або месцам. Яна сустракаецца ў розных мовах, як сучасных, так і гістарычных. Па меры эвалюцыі моў і развіцця камунікацыі, людзі пачалі выкарыстоўваць паўтарэнне гукаў, складоў або слоў для розных мэт. Рэдуплікацыю можна аднесці да моўных знакаў-ікон або знакаў-індэксаў. Першапачаткова такія паўтарэнні паўсталі, верагодна, натуральным чынам у працэсе вуснай камунікацыі, каб узмацніць выразнасць або эмацыянную нагрузку выказвання. Варта адзначыць, што рэдуплікацыя можа прысутнічаць як у вуснай, так і ў пісьмовай форме мовы. Напрыклад, у антычнай літаратуры можна знайсці прыклады рэдуплікацыі, дзе яна выкарыстоўвалася ў вершах і рытарычных выказваннях. Хоць дакладная дата з'яўлення рэдуплікацыі невядомая, можна сказаць, што яна агульная з'ява, прысутная ў многіх мовах і культурах на працягу доўгага часу. Яна працягвае існаваць і выкарыстоўвацца ў сучасных мовах, і яе функцыі і эфекты могуць адрознівацца ў залежнасці ад кантэксту і культурных асаблівасцей.

Адной з магчымых прычын для з'яўлення рэдуплікацыі можна назваць натуральную тэндэнцыю да паўтарэння і ўзмацнення гукаў у маўленні. Паўтарэнне гукаў можа быць выкарыстана для ўзмацнення эмацыянай выразнасці, падкрэслення важнасці або інтэнсіўнасці паведамлення. Такі эфект можа быць асабліва карысны ў вуснай камунікацыі, дзе рытм, інтанацыя і паўтарэнне могуць узмацніць эфект. Таксама магчымай прычынай распаўсюджвання рэдуплікацыі ў 21 ст. з'яўляецца тое, што актыўны слоўнікавы запас людзей стаў меншы. Гэта значыць, што чалавеку значна лягчэй выкарыстоўваць паўтор слова, чым ужываць розныя мастацкія сродкі ў сваім маўленні.

У беларускай мове ёсць такая граматычная катэгорыя, як ступень параўнання. Яна характэрна для прыметнікаў і прыслоўяў. Напрыклад: вышэйшай формай параўнання для прыметніка *высокі* можа быць *вельмі высокі, самы высокі, найвышэйшы*, а для прыслоўя *смачна* – *вельмі смачна, найсмачней*. Калі мы прыменім рэдуплікацыю для гэтых слоў, то мы атрымаем: *высокі-высокі, смачна-смачна*. Гэта значыць, рэдуплікацыю выкарыстоўваюць пераважна для апісання нейкай якасці. Аднак адной з галоўных пераваг гэтага паняцця з'яўляецца тое, што апісаць якасць мы можам пры дапамозе іншых часцін мовы, такіх як назоўнікі (*ложак-ложак* (у значэнні 'вельмі зручны ложак'), *груша-груша* ('маецца на ўвазе вельмі смачная і сакавітая груша'), *браня-браня* ('даволі моцная браня'), дзеясловы (*стукае-стукае* ('даволі моцна стукае'), *трываў-трываў* ('доўга трываў'), *бягуць-бягуць* ('хутка бягуць'), займеннікі (*хто-хто, каму-каму, чаго-чаго* – выражае магчымае раздражненне), выклічнікі (*Гэй, гэй, сябры!*; *Цюцька, на-на-на!* – указвае на інтэнсіўнасць закліку, аптатыўную мадальнасць). Найвышэйшую ступень параўнання таксама можна назіраць і ў іншых мовах, напрыклад, у англійскай: *big* ('вялікі') можа быць рэдуплікавана ў форме *big-big* для выражэння 'вельмі вялікі' або 'самы вялікі'.

Калі гаворка ідзе пра гутарковы стыль, то важна падкрэсліць, што рэдуплікацыя шырока выкарыстоўваецца для выражэння эмоцый, інтэнсіўнасці. Напрыклад, у англійскай мове мы можам выкарыстоўваць рэдуплікаваныя словы, каб выказаць радасць (*happy-happy*), здзіўленне (*wow-wow*), раздражненне (*so annoying-annoying*). Рэдуплікацыя таксама можа быць звязана з культурнымі і сацыялінгвістычнымі аспектамі. У некаторых мовах яна выкарыстоўваецца для стварэння ветлівага і дружалюбнага тону, а ў іншых – для выражэння фармальнасці або пашаны. Акрамя таго, рэдуплікацыя можа вар'іравацца ў залежнасці ад рэгіянальных і дыялектных адрозненняў, што адлюстроўвае багацце лінгвістычнай разнастайнасці ў свеце. Рэдуплікацыя таксама знаходзіць сваё прымяненне ў паэзіі і літаратуры. Пюьменнікі выкарыстоўваюць рэдуплікаваныя словы, каб стварыць рытмічны эфект, падкрэсліць эмацыйнасць або ўзмацніць вобразы і ідэі. Такі прыём можа быць асабліва эфектыўным у вершы, дзе паўтарэнне слоў ці фраз стварае музычнасць і эстэтычнае ўздзеянне [3].

Рэдуплікацыя – такая моўная з'ява, якая выкарыстоўваецца для ўтварэння найвышэйшай ступені параўнання ў гутарковай мове. Яна выконвае важную ролю ў выражэнні эмоцый, інтэнсіўнасці і ўзмацнення пэўных фрагментаў нашага маўлення. Рэдуплікацыя існуе ў розных мовах свету і мае свае асаблівасці ў залежнасці ад моўнага і культурнага кантэксту. Яе вывучэнне дамагае нам лепш разумець мову і яе развіццё. Рэдуплікацыя з'яўляецца цікавай тэмай для вывучэння, якая прыцягвае ўвагу даследчыкаў.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Солахаў, А. В. Рэдуплікацыя як спосаб словаўтварэння ў сучаснай беларускай мове / А. В. Солахаў // *Веснік Мазырскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя І. П. Шамякіна*. — 2017. — № 1. — С. 156–161.
2. Арсеньева, Е. Ф. Рэдуплікацыя в современном английском и русском языках / Е. Ф. Арсеньева, Р. В. Валиулина // *Филология и Культура*. — 2013. — № 1. — С. 12–16.
3. Синько, Л. А. Рэдуплікацыя местоимений и синтаксическая идиоматика / Л. А. Синько // *Культурная жизнь Юга России*. — 2008. — № 1. — С. 108–110.